

УДК 316.64

DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2024.2\(22\).1](https://doi.org/10.17721/upj.2024.2(22).1)

Васютинський В. О.,

доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут соціальної та політичної
психології НАПН України
E-mail: vadymvas55@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9808-4550
Scopus ID: 57213606129

ЕКСПЕРТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ПРОСТОРІ ПСИХОСЕМАНТИЧНИХ ОЦІНОК ПОЛІТИЧНИХ СУБ'ЄКТІВ

У статті розкрито особливості експертної компетентності студентів на основі оцінки результатів семантичного оцінювання політичних суб'єктів.

На першому етапі дослідження опитано 496 жителів України в режимі онлайн. Респонденти оцінювали за методикою особистісного диференціала «типових українців», «типових росіян», президента Зеленського, інших представників влади, «типових поляків», а також те, якими поляки бачать українців.

На другому етапі 607 студентів із 7 університетів виступили в ролі експертів та намагалися оцінити, як, на їхню думку, відповіли респонденти в попередньому дослідженні. Рівень їхньої експертної компетентності залежав від точності оцінок.

Анкета містила також питальники з колективного нарцисизму, статевих ролей, психологічного тяжіння до бідности.

За результатами першого етапу з'ясовано, що респонденти високо оцінювали українців як референтну спільноту та активно з нею ідентифікувалися. Дещо нижче оцінено поляків, а росіяни дістали найнижчі бали. Образ українців в очах поляків посів проміжне становище між оцінками українців і поляків.

У ставленні до влади переважали нейтральні або критичні оцінки, рівень ідентифікації з нею був невисокий. Ставлення до Зеленського виявилось суперечливим: він був об'єктом позитивної ідентифікації як самих респондентів, так і, на їхню думку, українців загалом;

похвальний образ Зеленського істотно протиставлявся решті представників непривабливої влади; Зеленського і решту влади об'єднували почасті за позитивним сприйманням, а почасті – за негативним.

На другому етапі зафіксовано кореляції експертної компетентності із соціально-психологічними характеристиками студентської вибірки.

Позитивну кореляцію з віком у порівнянні оцінок українців і Зеленського розглянуто як наслідок життєвого і політичного досвіду. Зв'язок експертної компетентності з колективним нарцисизмом у порівнянні оцінок українців і образу українців в очах поляків пояснено чутливістю носіїв колективного нарцисизму до ставлення іноземців до українців.

За причину позитивної залежності експертної компетентності від фемінінності в порівнянні оцінок Зеленського та інших представників влади визнано підвищену чутливість до оцінки впливових постатей у політиці.

Імовірно, в основі позитивної кореляції експертної компетентності з тяжінням до бідності і негативної – із маскулінністю – у порівнянні оцінок українців і поляків лежить схильність до залежності та безпорадності.

Ключові слова: експертна компетентність, особистісний диференціал, оцінки політичних суб'єктів, ставлення до влади, колективний нарцисизм, статево-рольова ідентичність, психологічне тяжіння до бідності.

Вступ

Постановка проблеми. Події російсько-української війни актуалізували значення індивідуальних і колективних ставлень у політичному житті та потребу рефлексувати їхній напрям і зміст. З-поміж багатьох засобів психологічного пізнання відповідних явищ високою ефективністю вирізняються методи психосемантичного вимірювання та експертної оцінки. Ці методи мають вагомі традиції застосування у вітчизняній науково-психологічній теорії і практиці. Обставини воєнного часу актуалізували використання їх як інструменту пізнавального заглиблення в психологічний зміст особистого і спільнотного самовизначення українців.

Теоретичний аналіз

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Війна різко посилила процеси етнополітичної ідентифікації українців, призвела до політизації всіх сфер громадського життя. Поряд із виразною українською специфікою цих процесів мають місце й більш загальні закономірності, описані в низці психологічних досліджень.

Як зазначає P. Corfield (2021), особа має багато перехресних ідентичностей. У певні періоди життя одні з них можуть набувати більшого значення, ніж інші. Наприклад, почуття патріотичного опору, імовірно, сильно пробудиться, якщо країна раптом зазнає неспровокованого нападу ворожої іноземної тиранії. Згідно з даними Ch. Chan et al. (2023), політизована ідентичність мешканців Гонконгу, їхні уявлення про соціальну загрозу та політичну недовіру пов'язані з нормативними намірами колективних дій аж до насильницьких намірів. Про виразну психологічну суперечливість конструкцій іспанського громадянства і каталонської національної ідентичності, які переплітаються, щоб сформувані, виправдати та заперечити протилежні аргументи, пишуть С. Pradillo-Caimari et al. (2023). D. Colledge & J. Ingram (2023) наголошують на ролі колективного нарцисизму як найсильнішого предиктора підтримки шотландської незалежності.

Чимало психологічних досліджень розкриває складну структуру сучасних українських ідентичностей. Ідеться, наприклад, про взаємодію етнічної та політичної ідентичності (Іванов, 2012), утвердження національної (громадянсько-політичної) та європейської цивілізаційної ідентичності українських громадян (Воропаєва, 2016), рух національної ідентичності українців у бік європейської (Білий та ін., 2018), актуалізацію територіальних ідентичностей локального та регіонального рівня (Коржов, 2010), ефекти синергії між українською національною, регіональними (східною і західною), місцевою та деякими непросторовими ідентифікаціями (сім'я, стать, вікове покоління) (Lewicka, Iwańczak, 2018).

На тлі змін ідентичності українців вочевидь зростає їхня здатність оцінювати образи і дії суб'єктів поточних воєнно-політичних подій. М. Карпа (2020) пише про активну фазу формування масової політичної свідомості, яка передбачає розвиток оцінних уявлень та формування політичної готовності масового суб'єкта. У дослідженні М. Дроздової (2023) кількісних і якісних особливостей переживання та усвідомлення подій російсько-української війни вітчизняними сту-

дентами показано переважання механізму усвідомлення над переживаннями.

Ефективність психосемантичних методів було неодноразово показано в дослідженнях: наприклад, сприймання викладачами і студентами поняття «болонський процес» (Тохтамиш, 2012), уявлень психологів-практиків про місце психологічного консультування (Афанасьева та ін., 2019), самооцінювання психоемоційних станів українців в умовах війни (Савелюк, 2024). Психосемантичний моніторинг масової політичної свідомості громадян України, що його проводить Інститут соціальної та політичної психології НАПН України від 1994 р., дав змогу зафіксувати багато важливих показників, які розкривали стан, зміст і тенденції розвитку політичної свідомості українців у довоєнний час (Васютинський, 2014) та активно триває й дотепер.

Важливим аспектом, що дедалі більше привертає увагу, стає експертна компетентність осіб і груп, які виконують оцінку діяльності політичних суб'єктів. Експертна компетентність нечасто ставала предметом психологічних досліджень, хоча кілька прикладів можна навести: експертну компетентність педагогів вивчала О. Івасів (2020), формування системи компетентностей фахівців у галузі кібербезпеки досліджували В. Горлинський і Б. Горлинський (2021), були спроби розробити методи вимірювання експертної компетентності – коефіцієнта компетентності експертів з оцінювання наукової діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі (Подольнчук, 2014) та інтегративного показника компетентності експерта (Рева, Камишин, 2018).

Мета статті полягає у виявленні соціально-психологічних особливостей експертної компетентності студентів на основі оцінки результатів семантичного оцінювання внутрішньополітичних та етнополітичних суб'єктів воєнно-політичних подій.

Методологія дослідження

Виклад основного матеріалу. На першому етапі дослідження восени 2023 р. було опитано 496 жителів України в режимі онлайн. Жінки становили 62.1%, чоловіки – 37.3%. Середній вік – 40 років, $\sigma = 16.1$.

В основі запропонованої респондентам анкети лежала 5-бальна шкала методики особистісного диференціала (Психоневрологічний інститут ім. В. М. Бехтерева, 1983), 21 індикатор якої відображає шкали оцінки, сили та активності. Респонденти оцінювали «типових

українців», «типових росіян», президента Зеленського, сукупно інших представників влади (депутатів, міністрів тощо), «типових поляків», а також те, якими поляки бачать українців: наскільки, на думку поляків, перелічені в анкеті риси притаманні українцям.

На другому етапі навесні 2024 р. опитано 607 студентів (жінки – 84.2%, чоловіки – 14.8, інші – 1%; середній вік – 20.8 року, $\sigma = 4.9$) із 7 університетів із різних регіонів України (Захід – 33.1%, Центр – 33.9, Схід – 32.9%) та різних спеціальностей (психологія – 82.2%, інші соціальні та гуманітарні науки – 12.2, природничі і технічні науки – 5.6%). Їм було запропоновано виступити в ролі експертів із масової політичної свідомості та оцінити (здогадатися, угадати), як, на їхню думку, відповіли респонденти у вищеописаному дослідженні.

Анкета містила також питальники з колективного нарцисизму (Golec de Zavala et al., 2009), статевих ролей С. Бем (Ярошенко, Семигіна, 2023), психологічного тяжіння до бідності (Васютинський, 2013).

Результати і дискусія

Для аналізу результатів першого етапу дослідження ми обрали три ракурси порівняння отриманих показників: українці – Зеленський – решта влади (рис. 1); українці – поляки – росіяни (рис. 2); українці – поляки – образ українців в очах поляків (рис. 3).

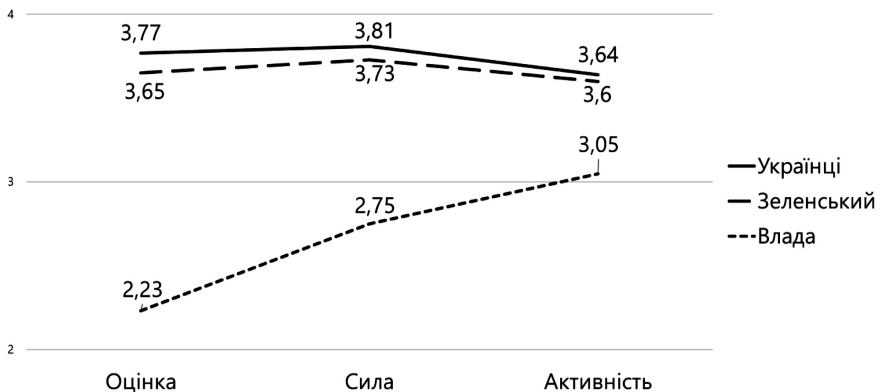

Рис. 1. Оцінки українців, Зеленського і решти представників влади

За всіма отриманими показниками респонденти найвище оцінили українців. Доволі близькими до їхніх показників виявилися характеристики Зеленського: за оцінкою рівень відмінностей $p \leq .05$, а за силою та активністю – на рівні тенденції. Найнижче оцінено інших представників влади: їхні показники істотно відрізняються від аналогічних характеристик українців і Зеленського (в усіх випадках $p \leq .001$).

За коефіцієнтом Пірсона позитивну кореляцію зафіксовано між оцінкою українців і Зеленського (.42), Зеленського і влади (.22), за ознакою сили – між українцями і Зеленським (.43), Зеленським і владою (.18), за ознакою активності – українцями і Зеленським (.23), Зеленським і владою (.17; в усіх цих випадках $p \leq .01$). Не було значущою кореляції між українцями і владою за оцінкою, а за силою та активністю в обох випадках $r = .09$ ($p \leq .05$).

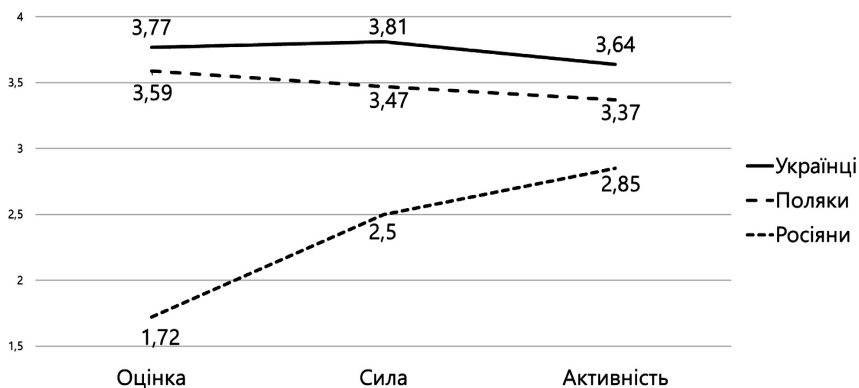

Рис. 2. Оцінки українців, поляків і росіян

Порівняно з високими показниками українців дещо нижче оцінено поляків, а ось росіяни дістали найнижчі бали, особливо за оцінкою, меншою мірою – за активністю (в усіх випадках $p \leq .001$).

Виявлено стійкі позитивні кореляції між тим, як оцінювано українців і поляків: за оцінкою (.51), силою (.39) та активністю (.31; в усіх випадках $p \leq .01$). Натомість негативно пов'язаними виявилися порівняння українців і росіян та поляків і росіян за оцінкою (-.37 і -.34, відповідно) і за силою (-.31 і -.21; в усіх випадках $p \leq .01$).

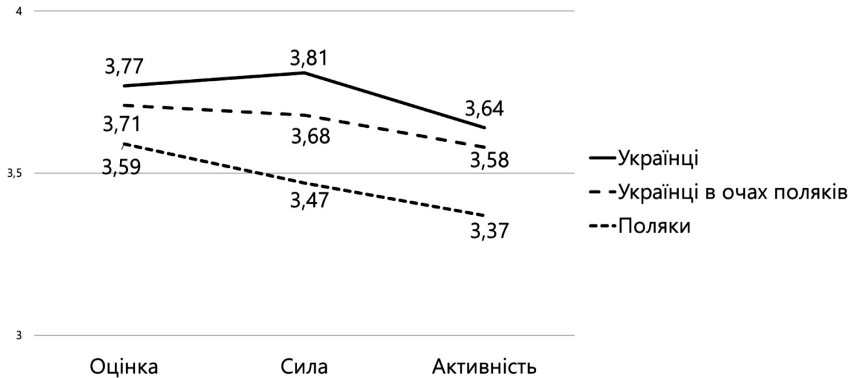

Рис. 3. Оцінки українців, поляків та образу українців в очах поляків

Образ українців в очах поляків посів проміжне становище між тим, як респонденти оцінили українців (вище) і поляків (нижче). Не було значущих відмінностей між оцінкою українців і їхнього образу в очах поляків, натомість зафіксовано відмінності між силою ($p \leq .01$) та активністю ($p \leq .05$). Аналогічні показники поляків і образу українців в очах поляків значуще відрізнялися за оцінкою ($p \leq .05$), силою та активністю (в обох випадках $p \leq .001$).

Кореляції між сприйняттям українців та їхнього образу в очах поляків становили .6 за оцінкою, .6 за силою і .53 за активністю, а між сприйняттям поляків та образу українців – .6, .38 і .38, відповідно (в усіх випадках $p \leq .01$).

За результатами першого етапу було визначено по вісім індикаторів (із 21), за якими різниця між балами для українців і Зеленського, Зеленського і інших представників влади, українців і поляків, українців і образу українців в очах поляків була максимальною або мінімальною.

Українців було оцінено як більш самостійних, привабливих, сильних і метушливих порівняно із Зеленським, натомість Зеленського – як більш напруженого, діяльного, упертого та впевненого порівняно з українцями. У порівнянні Зеленського та інших представників влади було зафіксовано виразну перевагу Зеленського за показниками сумлінності, доброти, чуйності, привабливості та впертості, натомість представники влади значуще переважали Зеленського за балакучістю, дратівливістю і метушливістю. Українці порівняно з поляками вияви-

лися більш напруженими, сильними, привабливими та метушливими, а за показниками дружелюбності, самостійності, упевненості і сумлінності різниця була незначущою. Українці в оцінках респондентів були більш привабливими, сильними, самостійними і товариськими, ніж в оціненому образі українців очима поляків, а мінімальною різниця була за рисами впертості, напруженості, дружелюбності та метушливості.

Студенти як експерти зазначали, котрому з двох порівнюваних суб'єктів (українцям чи Зеленському, Зеленському чи іншим представникам влади, українцям чи полякам, українцям чи образу українців в очах поляків) попередні респонденти приписали перевагу або оцінили їх приблизно однаково. Залежно від близькості до реальних оцінок респондентів студенти отримували від 0 до 2 балів: 2 бали нараховувано в разі, якщо експерт правильно позначав переважання оціненої респондентами риси в того чи того суб'єкта, 0 балів – за протилежну, тобто неправильну оцінку, 1 бал – якщо експерт визнавав оцінки за приблизно однакові, хоча насправді вони значуще відрізнялися.

Суму нарахованих балів (від 0 до 16) було взято за показник експертної компетентності респондентів (отриманий розподіл експертної компетентності студентів показано на рис. 4–7).

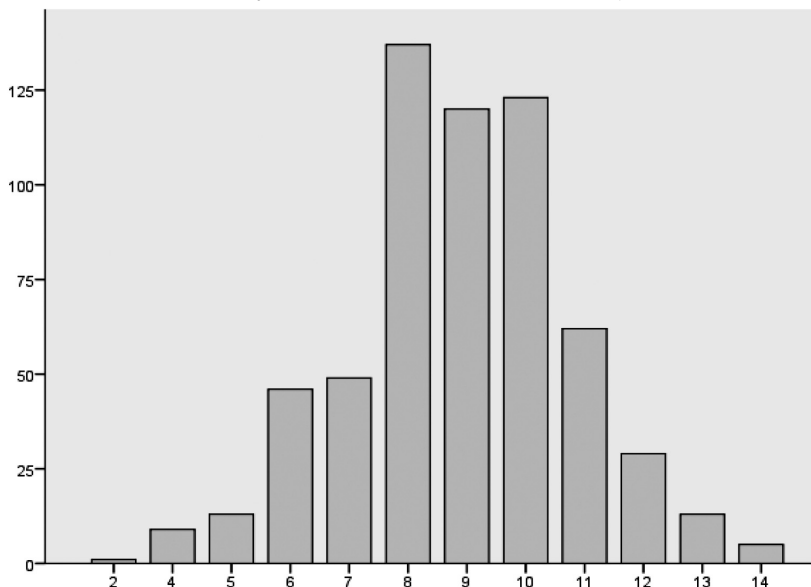

Рис. 4. Експертна компетентність студентів у порівнянні оцінок українців і Зеленського

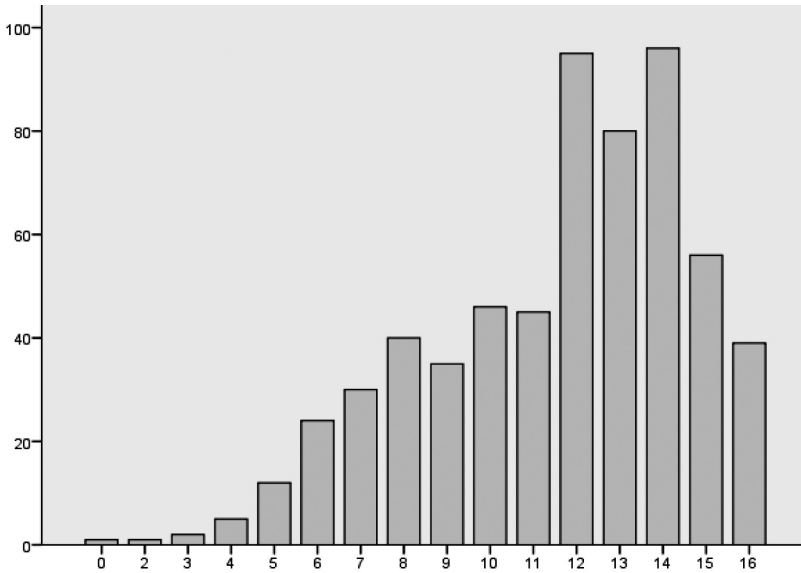

Рис. 5. Експертна компетентність студентів у порівнянні оцінок Зеленського та інших представників влади

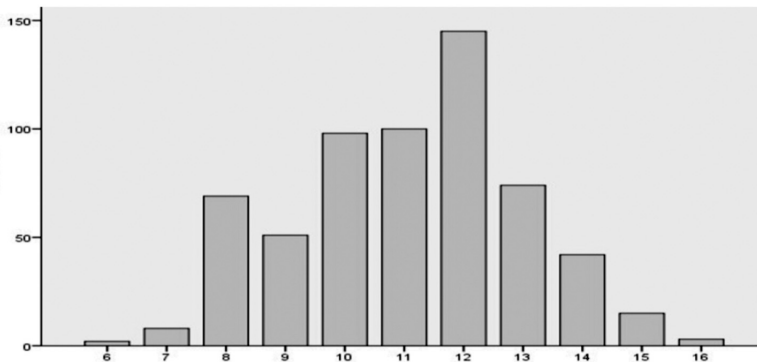

Рис. 6. Експертна компетентність студентів у порівнянні оцінок українців і поляків

Зафіксовано позитивний кореляційний зв'язок експертної компетентності студентів у порівнянні оцінок українців і Зеленського за ознакою віку ($r=.08$) та оцінок Зеленського і решти влади – за рівнем фемінінності ($r=.09$; в обох випадках $p \leq .05$).

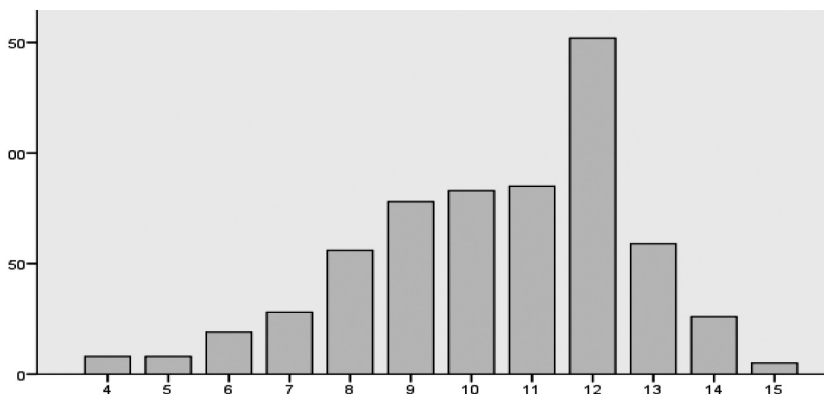

Рис. 7. Експертна компетентність студентів у порівнянні оцінок українців і українців в очах поляків

Експертна компетентність студентів у порівнянні оцінок українців і поляків виявилася позитивно пов'язаною з психологічним тяжінням до бідности ($r=.11$, $p\leq.01$) і негативно – із маскулінністю ($r=-.1$, $p\leq.05$).

Значення колективного нарцисизму далось взнаки в порівнянні оцінок українців і українців в очах поляків: $r=.1$, $p\leq.05$.

Не зафіксовано зв'язків експертної компетентности зі статтю, регіоном та спеціальністю.

Висновки

На першому етапі дослідження було з'ясовано, що респонденти високо оцінювали українців як референтну спільноту та активно з нею ідентифікувалися. Деяко нижче оцінено поляків, а росіяни дістали найнижчі бали. Образ українців в очах поляків посів проміжне становище між тим, як респонденти оцінили українців (вище) і поляків (нижче).

У ставленні до влади (крім президента Зеленського) переважали нейтральні або критичні оцінки, рівень ідентифікації з нею був невисокий. Ставлення до Зеленського виявилось суперечливим: з одного боку, він є об'єктом позитивної ідентифікації як самих респондентів, так і, на їхню думку, українців загалом; із другого – похвальний образ Зеленського істотно протиставлявся решті представників непривабливої влади; із третього – Зеленського і решту влади об'єднували почасти за позитивним сприйманням їх, а почасти – за негативним.

На другому етапі було зафіксовано низку кореляцій експертної компетентності із соціально-психологічними характеристиками студентської вибірки.

Позитивна кореляція з віком у порівнянні оцінок українців і Зеленського може бути наслідком життєвого і політичного досвіду.

Зв'язок експертної компетентності з колективним нарцисизмом у порівнянні оцінок українців і образу українців в очах поляків можна пояснити чутливістю носіїв колективного нарцисизму до ставлення представників автгруп (иноземців) до українців.

Позитивна залежність експертної компетентності від фемінінності в порівнянні оцінок Зеленського та інших представників влади може мати причиною підвищену чутливість до оцінки впливових (стереотипно чоловічих) постатей у політиці.

Імовірно, в основі позитивної кореляції експертної компетентності з тяжінням до бідності і негативної – із маскулінністю – у порівнянні оцінок українців і поляків лежить схильність до залежності та безпорадності.

Перспективи подальших досліджень можна вбачати в розширенні знань про соціально-психологічний зміст експертної компетентності суб'єктів різного рівня та в різних сферах громадсько-політичного життя.

Декларація про конфлікт інтересів. Автор заявляє про брак потенційного конфлікту інтересів стосовно дослідження, авторства і/або публікації цієї статті.

Список використаних джерел

Chan, Ch. S. et al. (2023). The Influence of Perceived Threat and Political Mistrust on Politicized Identity and Normative and Violent Nonnormative Collective Action. *Journal of Social and Political Psychology*, 11, 1. <https://doi.org/10.5964/jspp.7979>

Colledge, D., & Ingram, J. (2023). Outgroup Attitudes, Personality and Support for Secessionist Movements: IWAH and Collective Narcissism Predict Support for Scottish Independence. *Journal of Social and Political Psychology*, 11, 2. <https://doi.org/10.5964/jspp.6811>

Corfield, P. (2021). Being Assessed as a Whole Person: A Critique of Identity Politics. *Academia Letters*. <https://doi.org/10.20935/AL101>

Golec de Zavala, A. et al. (2009). Collective narcissism and its social consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(6), 1074–1096. DOI: 10.1037/a0016904

Lewicka, M., & Iwańczak, B. (2018). Uncompleted identity and its consequences: compensations and synergies in Ukrainian identifications. *Eurasian Geography and Economics*, 59, 3–4, 496–528. <https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1574434>

Pradillo-Caimari, C. et al. (2023). On (National) Citizenship and (De)Politicised Nations: Everyday Discourses About the Catalan Secessionist Movement. *Journal of Social and Political Psychology*, 11, 1. <https://doi.org/10.5964/jsp.p.9275>

Афанасьєва, Н. та ін. (2019). *Психосемантичний аналіз уявлень психологів-практиків про місце психологічного консультування*. Електронний репозитарій Національного університету цивільного захисту України. Режим доступу: <http://reposit.sc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/9939>

Білий, О. В. та ін. (2018). *Глобалізація і культурна ідентичність: український вимір*. Київ : Наукова думка, Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1HF X4hdDOU_6lJd4VmtQIrgQl8fmpbrVL/view

Васютинський, В. О. (2013). Питальник «Психологічне тяжіння до бідності»: методологічне обґрунтування, процедура розробки, зміст. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 32(35), 54–62. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsspp_2013_32_7

Васютинський, В. О. (2014). Вивчаючи масову політичну свідомість і поведінку: уроки першої монографії. *10 x 20: зб. наук. праць*, 43–52.

Воропаєва, Т. (2016). Спільна ідентичність в контексті консолідації українства. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка, Українознавство*, 1(18), 11–14. Режим доступу: <http://ukrbulletin.univ.kiev.ua/Visnyk-18/5.pdf>

Горлинський, В., & Горлинський, Б. (2021). Аналіз ключових чинників формування системи компетентностей фахівців у галузі кібербезпеки. *Information Technology and Security*, 9, 2(17), 219–231. <https://doi.org/10.20535/2411-1031.2021.9.2.249976>

Дроздова, М. А. (2023). Особливості переживання та усвідомлення російсько-української війни молоддю: контент-аналіз студентських наративів. *Psychological patterns of social processes and personality development in modern society* (р. 106–127). Riga, Latvia : Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-362-0-6>

Іванов, І. (2012). Теоретико-методологічний концепт взаємодії ідентичностей. *Політичний менеджмент*, 1–2, 18–27. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/ivanov_toretyko.pdf

Івасів, О. (2020). Модель експертного оцінювання проектної діяльності в закладі загальної середньої освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 10(19). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-12](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-12)

Карпа, М. (2020). Архетипні засади масової політичної свідомості: публічно-управлінський аспект. *Публічне урядування*, 1(21), 108–121. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-1\(21\)-107-121](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-1(21)-107-121)

Коржов, Г. (2010). Особливості територіальної ідентифікації населення сучасної України. *Український соціум*, 2(33), 31–43. <https://doi.org/10.15407/socium2010.02.031>

Подольчук, С. В. (2014). Визначення компетентності експертів з оцінювання наукової діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 4, 112–122. Режим доступу: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/18124>

Рева, О. М., & Камишин, В. В. (2018). Метод визначення інтегративного показника компетентності експерта. *Наука, технології, інновації*, 3(7), 27–38. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/162637>

Савелюк, Н. М. (2024). Психосемантичні виміри переживання психоемоційних станів українцями в умовах війни. *Наукові записки. Серія: Психологія*, 1, 139–147. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-19>

Тохтамиш, О. М. (2012). Психосемантичне відображення поняття «Болонський процес» у його оцінці викладачами та студентами: порівняльний аналіз. *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави*, 13, 357–365. Режим доступу: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/zb13.txt>

Ярошенко, А., & Семігіна, Т. (2023). Апробація україномовних версії опитувальників для вивчення гендерних упереджень. *Social Work and Education*, 10, 2, 195–210. DOI: 10.25128/2520-6230.23.2.4

References

Chan, Ch. S. et al. (2023). The Influence of Perceived Threat and Political Mistrust on Politicized Identity and Normative and Violent Nonnormative Collective Action. *Journal of Social and Political Psychology*, 11, 1. <https://doi.org/10.5964/jspp.7979>

Colledge, D., & Ingram, J. (2023). Outgroup Attitudes, Personality and Support for Secessionist Movements: IWAH and Collective Narcissism Predict Support for Scottish Independence. *Journal of Social and Political Psychology*, 11, 2. <https://doi.org/10.5964/jspp.6811>

Corfield, P. (2021). Being Assessed as a Whole Person: A Critique of Identity Politics. *Academia Letters*. <https://doi.org/10.20935/AL101>

Golec de Zavala, A. et al. (2009). Collective narcissism and its social consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(6), 1074–1096. DOI: 10.1037/a0016904

Lewicka, M., & Iwańczak, B. (2018). Uncompleted identity and its consequences: compensations and synergies in Ukrainian identifications. *Eurasian Geography and Economics*, 59, 3–4, 496–528. <https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1574434>

Pradillo-Caimari, C. et al. (2023). On (National) Citizenship and (De)Politicised Nations: Everyday Discourses About the Catalan Secessionist Movement. *Journal of Social and Political Psychology*, 11, 1. <https://doi.org/10.5964/jspp.9275>

Afanasieva, N. та yn. (2019). *Psykhosemantychnyi analiz uiaolen psykhologhiv-praktykiv pro mistse psykhologhichnoho konsultuvannia [Psychosemantic analysis of practicing psychologists' perceptions of the place of psychological counseling]*. Elektronnyi repozytarii Natsionalnoho universytetu tsvylnoho zakhystu Ukrainy. [in Ukrainian]. Retrieved from: <http://repositc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/9939>

Bilyi, O. V. та yn. (2018). *Hlobalizatsiia i kulturna identychnist: ukrainskyi vymir [Globalization and cultural identity: the Ukrainian dimension]*. Kyiv : Naukova dumka. [in Ukrainian]. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1HFX4hdDOU_6lJd4BmtQIrgQl8fmpbrVL/view

Vasiutynskyi, V. O. (2013). Pytalnyk «Psykhologhichne tiazhinnia do bidnosti»: metodolohichne obgruntuvannia, protsedura rozrobky, zmist [Questionnaire “Psychological Attraction to Poverty”: methodological justification, development procedure, content]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykhologii*, 32(35), 54–62. [in Ukrainian]. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsspp_2013_32_7

Vasiutynskyi, V. O. (2014). Vyvchaiuchy masovu politychnu svidomist i povedinku: uroky pershoi monohrafi [Studying mass political consciousness and behavior: lessons from the first monograph]. *10 x 20: zb. nauk. prats*, 43–52. [in Ukrainian].

Voropaieva, T. (2016). Spilna identychnist v konteksti konsolidatsii ukrainstva [Common identity in the context of the consolidation of Ukrainian identity]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka, Ukrainoznavstvo*, 1(18), 11–14. [in Ukrainian]. Retrieved from: <http://ukrbulletin.univ.kiev.ua/Visnyk-18/5.pdf>

Horlynskyi, V., & Horlynsyi, B. (2021). Analiz kliuchovykh chynnykiv formuvannia systemy kompetentnosti fakhivtsiv u haluzi kiberbezpeky [Analysis of key factors in the formation of the system of competencies of specialists in the field of cybersecurity]. *Information Technology and Security*, 9, 2(17), 219–231. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.20535/2411-1031.2021.9.2.249976>

Drozdova, M. A. (2023). Osoblyvosti perezhyvannia ta usvidomlennia rosiisko-ukrainskoi viiny moloddiu: kontent-analiz studentsykh naratyviv [Peculiarities of youth's experience and awareness of the Russian-Ukrainian war: content analysis of student narratives]. *Psychological patterns of social processes and personality development in modern society* (p. 106–127). Riga, Latvia : Baltija Publishing. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-362-0-6>

Ivanov, I. (2012). Teoretyko-metodolohichni kontsept vzaiemodii identychnosti [Theoretical and methodological concept of the interaction of identities]. *Politychnyi menedzhment*, 1–2, 18–27. [in Ukrainian]. Retrieved from: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/ivanov_teoretyko.pdf

Ivasiv, O. (2020). Model ekspertnoho otsiniuvannia proektnoi diialnosti v zakladi zahalnoi serednioi osvity [Model of expert evaluation of project activities in a general secondary education institution]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seria Pedagogika*, 10(19). [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-12](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-12)

Karpa, M. (2020). Arkhetypni zasady masovoi politychnoi svidomosti: publichno-upravlinskyi aspekt [Archetypal principles of mass political consciousness: public-administrative aspect]. *Publichne uriaduvannia*, 1(21), 108–121. [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-1\(21\)-107-121](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-1(21)-107-121)

Korzhov, H. (2010). Osoblyvosti terytorialnoi identyfikatsii naselennia suchasnoi Ukrainy [Features of territorial identification of the population of modern Ukraine]. *Ukrainskyi sotsium*, 2(33), 31–43. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/socium2010.02.031>

Podolianchuk, S. V. (2014). Vyznachennia kompetentnosti ekspertiv z otsiniuvannia naukovo diialnosti u vyshchomu pedagogichnomu navchalnomu zakladi [Determining the competence of experts in evaluating scientific activity in a higher pedagogical educational institution]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy: filosofii, psykholohiia, pedagogika, sotsiologiia*, 4, 112–122. [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/18124>

Reva, O. M., & Kamyshyn, V. V. (2018). Metod vyznachennia intehratyvnoho pokaznyka kompetentnosti eksperta [Method for determining the integrative indicator of expert competence]. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii*, 3(7), 27–38. [in Ukrainian]. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/162637>

Saveliuk, N. M. (2024). Psykhosemantychni vymiry perezhyvannia psykhoemotsiinykh staniv ukrainsiamy v umovakh viiny [Psychosemantic dimensions of the experience of psychoemotional states by Ukrainians in war conditions]. *Naukovi zapysky. Seria: Psykholohiia*, 1, 139–147. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-19>

Tokhtamysh, O. M. (2012). Psykhosemantychne vidobrazhennia poniattia «Bolonskyi protses» u ioho otsyntsi vykladachamy ta studentamy: porivnialnyi analiz [Psychosemantic reflection of the concept of the “Bologna Process” in its assessment by teachers and students: a comparative analysis]. *Problemy politychnoi psykhologii ta ii rol u stanovlenni hromadianyna Ukrainiskoi derzhavy*, 13, 357–365. [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/zb13.txt>

Iaroshenko, A., & Semyhina, T. (2023). Aprobatsiia ukrainomovnykh versii opytuvalnykh dlia vyvchennia gendernykh uperedzhen [Testing Ukrainian-language versions of questionnaires for studying gender biases]. *Social Work and Education*, 10, 2, 195–210. [in Ukrainian]. DOI: 10.25128/2520-6230.23.2.4

Abstract

Vasiutynskiy V. O.,

DSc. in Psychology Sciences,
Professor, Chief Researcher,
Institute for Social and Political
Psychology, NAES of Ukraine
E-mail: vadymvas55@gmail.com

STUDENTS' EXPERT COMPETENCE IN THE SPACE OF PSYCHOSEMANTIC ASSESSMENTS OF POLITICAL AGENTS

The article reveals the peculiarities of students' expert competence based on the assessments of the results of the semantic evaluation of political agents.

At the first stage of the research, 496 residents of Ukraine were interviewed online. With the personal differential method, the respondents evaluated «typical Ukrainians», “typical Russians”, President Zelenskyi, other authorities, “typical Poles”, as well as how Poles see Ukrainians.

At the second stage, 607 students from 7 universities acted as experts and tried to assess how they thought the respondents in the previous study had answered. The level of their expert competence depended on the accuracy of the assessments.

The questionnaire also included questionnaires on collective narcissism, gender roles, psychological inclination to poverty.

According to the results of the first stage, it was found that the respondents highly valued Ukrainians as a reference community and actively identified with it. The Poles were rated somewhat lower, and the Russians received the lowest points. The image of Ukrainians in the eyes of Poles occupied an intermediate position between the assessments of Ukrainians and Poles.

The attitudes towards the authorities were dominated by neutral or critical assessments, the level of identification with it was low. The attitudes towards Zelenskyi turned out to be contradictory: he was the object of positive identification both by the respondents themselves and, in their opinion, by Ukrainians in general; the laudable image of Zelenskyi was significantly contrasted with the rest of the unattractive authorities; Zelenskyi and the rest of the authorities were united partly by positive perception, and partly by negative one.

At the second stage, correlations of expert competence with social and psychological characteristics of the student sample were recorded. The positive correlation with age in comparing the assessments of Ukrainians and Zelenskyi was considered as a consequence of life and political experience. The connection between expert competence and collective narcissism in comparison of the assessments of Ukrainians and the image of Ukrainians in the eyes of Poles was explained by the sensitivity of carriers of collective narcissism to foreigners' attitudes to Ukrainians.

The reason for the positive dependence of expert competence on femininity in the comparison of assessments of Zelenskyi and other authorities was recognized to be an increased sensitivity to the assessment of influential figures in politics.

Presumably, the basis of the positive correlation of expert competence with the inclination to poverty and the negative correlation with masculinity in comparing the assessments of Ukrainians and Poles lies in the tendency to dependence and helplessness.

Key words: *expert competence, personality differential, assessments of political agents, attitude towards the authorities, collective narcissism, gender-role identity, psychological inclination to poverty.*